

องค์ความรู้ครั้งที่ 3

โครงการสัมมนาวิชาการเรื่อง “การเขียนโครงการวิจัย และการเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับปัญหาการวิจัย”

ณ ห้องประชุมคณะภาษาและวัฒนธรรมจีน ชั้น 1 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันพุธที่ 16 มกราคม 2556 เวลา 13.30-16.00 น.

วิทยากร รศ.ดร.เดชาวุธ นิตยสุทธิ

อาจารย์ประจำสาขาวิชาคณิตศาสตร์และสถิติ

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

รศ.แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย

อาจารย์ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จริยาวัฒน์ โลหะพุนตระกูล

อาจารย์ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

อาจารย์ฤทธิชัย เตชะมัทธนันท์

หัวหน้าสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รศ.ดร.เดชาวุธ นิตยสุทธิ กล่าวสรุปประเด็นความรู้

การบริหารจัดการองค์ความรู้

T = Theory = การพยายามถ่ายทอดความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์จากผู้มีประสบการณ์

ประสบการณ์ = Theory ได้

Theory มีความหมายมากกว่านั้น นั่นคือ ผ่านการทดสอบแล้วว่าถูกต้องในทุกกรณี ส่วนใหญ่มีความรู้ การพิสูจน์ เช่น งานเอกสาร มีขั้นตอนของการทำเอกสาร แต่ละคนมีขั้นตอนที่แตกต่างกัน แต่คนที่ทำงานอยู่เรื่อยๆ และจะลดขั้นตอน แต่คนที่มีความรู้จะรู้และจำได้ถูกจุด ถูกขั้นตอน ถ้าเทคนิคนี้ได้ถ่ายทอดให้แก่คนอื่นทุกคนก็จะรู้ได้ และลดข้อผิดพลาด

เราต้องดูคำว่า Theory จะตีความว่าอย่างไร ผมบอกว่าเป็นวิธีปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพไม่จำเป็นเรื่องการประหยัดการใช้กระดาษ ของเดียวเวียนกันไป ตอนแรกไม่ได้เป็นอย่างนี้แต่มีคนคิดคนทำ ของสีน้ำตาลเขียนไปเขียน มามันไม่เปลือง พอทำเป็นระบบก็เป็นการลดการใช้ของไป จริงๆ มาจากการปฏิบัติของคนที่คุณคิดนอกกรอบแบบ สร้างสรรค์ สิ่งที่เราทำเป็นงานประจำ สิ่งที่ได้เป็นประสบการณ์ แล้วทำได้ดีขึ้นกว่าเดิมก็ OK ถ้ามีข้อผิดพลาดในการปฏิบัติ ผิดได้ 3 ครั้ง ถ้าเทียบกับทางสถิติให้เกิดขึ้นได้ใน 5% ถ้าเกิดเกินกว่า 5% มันเป็นการ ผิดที่วิธีการเข้าใจไม่ตรงกัน เช่น การประเมิน มีขั้นตอนตั้งแต่การโฆษณา ส่งเอกสาร ผู้สมัครมีการลงทะเบียน การ เสนอชื่อ ประกาศ มีการใช้ชื่อทุกอย่างร่วมกัน ใช้ข้อมูลร่วมกัน สร้างโปรแกรมทำได้เลย ทำอย่างไรให้ดีกว่าเดิม ประหยัดทั้งในเรื่องเวลา ประหยัดทั้งคน ผมถือว่าเป็น Tacit Knowledge Cop. ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของคนทำงานด้าน ธุรกิจ เขาจะมาแชร์กับทุก ๆ เดือน เขาจะมาแชร์กันว่า การทำหนังสือมีขั้นตอนอะไรที่ดี ประหยัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ของกระดาษ การส่งโรเนียว การร่างหนังสือ หนังสือเดียวกัน patternเดียวกัน ร่างอย่างไรถึงจะได้เร็ว เราเคยคิดว่ามี คอมพิวเตอร์ จะใช้อย่างไรให้เป็นประโยชน์เท่าราคา บางทีเก็บไฟล์ไว้ ทับไฟล์เดิมแล้วเปลี่ยนชื่อ ปรากฏหาไม่เจอ หรอก นั่นคือระบบการเก็บไฟล์ไม่ดี ถ้าระบบการเก็บไฟล์ดีที่หน้าจอก็ไม่มี ICON ต้องรู้ระบบในการเก็บ ถ้าไฟล์เป็น ระบบหาได้ง่าย ถ้าไฟล์ไม่มีระบบจะหาไม่เจอ ถ้าระบบมีปัญหา Copy ได้ทั้งหมด การเก็บไฟล์ในคอมพิวเตอร์ที่นิยม มากคือเก็บตามวันที่ เริ่มจากปี เดือน วัน ปีภาษาอังกฤษ แล้วจะเรียงระบบ นี้คือ Pattern ของชื่อไฟล์ที่อยู่ใน กล้องถ่ายรูป การเก็บไฟล์ต้องแยกเป็น Subdirectory ถ้าคนเคยเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือทำวิจัยที่มีตัวแปร

เยอะๆ จะมีความสับสนคือจะตั้งชื่อไฟล์อย่างไร ตรงนี้มีระบบการตั้งค่าที่ผ่านการเรียนรู้จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีหลายระบบมาก ที่ตั้งแล้วเป็นประโยชน์ คือระบบตัวเลขนี้ การพยายามจัดสิ่งที่มีความหลากหลายกัน มันเป็น Tacit Knowledge ซึ่งสามารถกระจายให้คนอื่นใช้ได้ จะประหยัดเวลาที่เสียไป เสียไปกับเรื่องเล็กๆ น้อยๆ หาไอ้โน้นไอ้นี้ไม่เจอ หาไฟล์ไม่เจอ ถ้าระบบจริงๆ ไม่เสียเวลา แต่จะเสียพวกนี้

ในเรื่ององค์ความรู้ อยู่ดีๆ ไม่ได้เกิดขึ้นมา มันเกิดจากขั้นตอนแรก คือ Data จากข้อมูลที่เราับทุกวันที่เราสนใจก็จะจำ จัดหมวดหมู่ ตรงนี้เป็น information ข้อมูลล้อมรอบตัวเรา และมีประโยชน์กับตัวเราเป็นสารสนเทศ ยังไม่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ได้ จะใช้ประโยชน์ได้ต้องขึ้นมาสู่องค์ความรู้ มีความรู้มาก ๆ ก็ฉลาด มีการใช้ข้อมูล トラバドイトข้อมูลที่นั้นยังไม่ถูกจัดให้เป็นประโยชน์มันจะไม่มีค่าอะไรจริงๆ เราทำงานทุกวันข้อมูลมาก เวลาอ่านหนังสือข้อมูลเข้ามา ถ้าข้อมูลเราไม่สนใจก็ออกไป ข้อมูลไหนน่าสนใจก็จะจับขึ้นเป็น Information ถึงเป็นความรู้ เพราะฉะนั้นต้องมีขั้นตอน นั่นคือ Process ของการคาดหวังซึ่งความรู้ที่นั้นมันจะได้เฉพาะคน มันจะเป็นประโยชน์ต่อเมื่อความรู้นี้ไปกระจาย นั่นคือ Theory หรือ Practice อย่างที่ว่าเราต้องดูว่าตรง Theory นี้ตรงหลักการของทฤษฎีมันต้องมามีการเปรียบเทียบ ตั้งเป็นกฎเกณฑ์ เป็นทฤษฎีได้ ทฤษฎีง่ายๆ ที่เราค้นเคย $E=mc^2$ ของไอน์สไตน์พวกนี้ ถ้าทฤษฎีนี้ถูกสร้างขึ้นมาแล้วแต่ไม่ได้ถูกนำมาใช้ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร

เรื่องใกล้ตัวที่สุด คือ ผมเป็นนักสถิติ ไม่ค่อยแยกระหว่างชีวิตประจำวันกับสถิตินั่นคือ ผมตั้งคำถามทำไมคอมพิวเตอร์ในสเปคเดียวกัน บางยี่ห้อจึงแพงกว่าบางยี่ห้อ มันเป็นเพราะว่าของมันมีคุณภาพไม่เท่ากันเรียกว่าเบรนนเมนี่ เมื่อเราซื้อความแตกต่างมันเกิด เรียกว่า Valuation หรือ Standard deviation การกระจายมันจะน้อยของที่มีคุณภาพเท่ากันการกระจายมันจะน้อย ของที่ไม่มีคุณภาพมันจะมีการกระจายมากไป คุณค่าของของมันเป็นไปตามสเปค ในทุกเรื่องหรือเปล่า เอามาใช้กับคน คือ คนที่มีความสม่ำเสมอ (Consistency) มี SD น้อย คนที่ไม่มีควมสม่ำเสมอ SD มาก พุดง่ายๆ ว่าคนที่ชอบลักขโมยคบง่าย เพราะเรารู้ว่าเป็นคนลักขโมย ชัดเจน ตรงนี้ที่ผมบอกเอาทฤษฎีมาปฏิบัติ ที่ผมเรียนคือ SD

ผมเชื่อว่าในแต่ละศาสตร์มีทฤษฎี แต่อย่าให้ทฤษฎีอยู่แค่การสอน เราลองนำมาใช้กับชีวิตประจำวัน ทำไมชาวต่างประเทศสร้างอะไรมาอย่างหนึ่งเป็นที่ยอมรับ เพราะว่าสิ่งที่เราสร้างมันเป็นตามทฤษฎีเกือบทุกเรื่อง แต่ของเราตั้งขึ้นมาด้วยไม่มีทฤษฎี อยากจะตั้งโดยคิดว่ามันเป็นไปอย่างนั้นอย่างโน้น คิดเอาเอง ทั้งๆ ที่เราเรียนทฤษฎีมาเยอะแต่มิ้นำไปใช้เลย seven habits เคยนำมาใช้ไหม เคยเรียนบริหารมา

อาจารย์ปาริชาติ รัตนรักษ์ (พิธีกร) กล่าวสรุปว่า 15 นาทีแรกเราได้เห็นอะไรชัดเจนขึ้น มันค้นเคยในชีวิตประจำวัน แต่เราก็ไม่สามารถจำแนกอะไรได้ในบัดนี้ อาจารย์ได้มาบอกในเรื่ององค์ความรู้ที่เพิ่มขึ้นทุกวันๆ เราได้คัดกรอง Information ว่าอันไหนจะมีประโยชน์สำหรับเรา และเราก็นำสิ่งเหล่านั้นมาพัฒนาองค์ความรู้ และองค์ความรู้เหล่านั้นจะไม่มีประโยชน์เลยถ้าเราไม่กระจายองค์ความรู้มันไปสู่อื่น นี่เป็นหัวใจสำคัญที่อาจารย์พูดวันนี้ แล้วความหมายของคำว่า Standard deviation ใช้กับสิ่งของต่างๆ รอบๆ ตัวเรา ก็เป็นจุดเริ่มต้นของ T ที่จะนำไปสู่ P เริ่มเห็นชัดเจนขึ้น ต่อไปเรียนเชิญ รศ.แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย

รองศาสตราจารย์แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย กล่าวสรุปว่า รศ.ดร.เดชาวุธ ได้พูดด้านวิทยาศาสตร์ ตนเองมาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สิ่งที่สนใจมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณี สิ่งที่เห็นด้วยกับอาจารย์คือว่า ถ้าเราสะสม

Data ของเราไปเรื่อยๆ เราจะได้เปรียบคือ เราจะได้คัดกรองไปด้วยตัวเองอะไรเหมาะสมกับตัวเรา วิธีการสะสมข้อมูล เกิดจากการอ่าน อ่านให้มาก ๆ เราคนปัจจุบันอ่านหนังสือน้อยลง อีกอย่างคือการพูดคุยคือสิ่งที่เราคิดว่าได้ประโยชน์ กับตัวเองอย่างยิ่ง คือเวลาเราเจอผู้รู้ ถ้าเราเข้าไปหาและคุย จะเกิดการสะสมความรู้ได้มาก แม้แต่คนที่เราคิดว่าเขา อาจจะทำให้ความรู้เราไม่ได้ ก็ปรากฏเขาให้ได้ยอด่างดี อย่างที่ตนเองสนใจ เรื่องพีธีกรเด็กที่นำไปสู่การวิจัยนี้ ก็เกิดจากการที่เราเข้าไปชอຍພມในร้านเล็ก ๆ แถวຍ່ານທີ່เป็นคนจีน แล้วคนได้พูดคุยกัน คนชอຍພມทำให้เราได้รู้ว่ามีคนประกอบ พิธีกรรมนี้อยู่ ก็นำไปสู่การสืบค้นหาตัวบุคคลที่จะทำให้เราทำงานตรงนี้ได้ต่อไปเรื่อยๆ ในสิ่งหนึ่งที่ยากจะยากก็คือว่า งานวิจัยถ้าเราจับแต่เรื่องเดียวแล้วทำให้ทะเลຸປຸໂປຣ່ງให้ดีเลย มันจะเป็นประโยชน์อย่างมากเลย จำได้ที่อาจารย์ท่าน องคมนตรี ศ.นายแพทย์เกษม วัฒนชัย เคยพูดกับตน ตอนที่ท่านเป็นอธิการบดีว่า แค่เรื่องเกี่ยวกับโรคหัวใจก็ทำวิจัย ของท่านมาตลอด จนบรรลุจุดสูงสุดทางวิชาการของท่านด้วย คือยังคิดว่าเกี่ยวกับพิธีกรรมตรงนี้ พอเราทำไปแล้วได้ องค์ความรู้อะไรมาๆ นี้ เราก็ได้ไปเผยแพร่ได้ไปแสดงความคิดเห็นในที่ต่างๆ เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อยากจะ บอกว่าเป็นเรื่องที่ดีมากที่มหาวิทยาลัยของรัฐบาลเขายอมรับในความรู้ที่เรามี และเราก็มีความเห็นในวิชาความรู้ที่เรา นำมาเสนอในที่ประชุมไม่ว่าจะทีมฮิตล ที่ทำเกี่ยวกับดนตรีในพีธีกรเด็กของชาวจีน อย่างไรก็ตาม คือมันทำให้เกิดการ ขยายความรู้ต่อไปอีกมาก จะบอกว่ามันเป็นองค์ความรู้ก็ได้ แต่สิ่งหนึ่งที่คิดว่าปัญหาของการทำงานวิจัยก็คือ เราไม่ ค่อยมีการจำแนกข้อมูลที่ดีสำหรับประเทศไทย ตรงนี้ฝาก อ.ฤทธิชัย ด้วยแล้วกัน คือการจำแนกข้อมูลเพื่อนำไปสู่การ แสวงหาความรู้ต่อไปที่ประเทศไทย ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าไร แล้วก็ เราก็มักจะทบทวนวรรณกรรม จริง ๆ เป็น สิ่งที่จำเป็นเท่าที่ เท่าที่เห็นมาการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ต่างๆ บางทีก็ทำซ้ำหัวข้อหรือซ้ำกรณี ซึ่งจริง ๆ ถ้ามีการจำแนก ข้อมูลอย่างดี จะทำให้เราสามารถจะต่อยอดงานวิจัยนั้นออกไปได้เรื่อยๆ

อาจารย์ปรีชาติ รัตนรักษ์ (พิธีกร) กล่าวสรุปว่า เราได้ฟัง รศ.ดร.เดชาวุธ ไปแล้ว พอถึง รศ.แสลงอรุณ เราได้ฟังว่า แวดวงวิชาการที่ท่านได้ต่อยอดองค์ความรู้ทางวิชาการอย่างมากมาย เริ่มจากที่ท่านได้ศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่าง จริงจัง เริ่มจากการอ่านและได้พูดคุยกับผู้รู้ในเรื่องต่างๆ ก็ทำให้ความรู้ของท่านขยายออกไปอย่างมากมาย แล้วก็การ ที่ท่านสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการต่อยอดความรู้ให้กว้างขวางไปมากมาย โดยเฉพาะท่านได้ไปแลกเปลี่ยนในเวที สัมมนาต่างๆ ก็ทำให้ความรู้เหล่านั้นมีมากขึ้น ประเทศไทยยังขาดการจำแนกข้อมูลต่างๆ เพื่อให้มีการต่อยอดความรู้ จากเรื่องเดิมยังไม่ค่อยมีมากนัก เลยต้องบอกว่าเรื่องของงานวิจัย จะทำให้ T สู่ P โดยเฉพาะบทที่ 2 การทบทวน วรรณกรรมคงเป็นการทบทวนอย่างเป็นระบบ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เราสืบค้นความรู้ต่อไป มาถึงท่านที่ 3 ผศ. จริยาวัฒน์ โลหะพุนตระกูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จริยาวัฒน์ โลหะพุนตระกูล กล่าวสรุปว่า ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.เดชาวุธ พอท่านพูดมาทำให่ นึกถึงตนเองเป็นเปลาะๆ ทำให้เห็นว่อาจค์ความรู้มันมีข้อมูลเข้ามา เราสนใจก็หยิบจับ แล้วค่อยมาเป็นวิจัย สนใจเรื่อง การพัฒนาสังคม การที่เราชวนชวຍພມหาอ่านก็จำทฤษฎีมันได้ว่าการพัฒนาสังคมต้องเป็นอะไรบ้าง เรื่องกระบวนการมี ส่วนร่วมก็มีรูปแบบ คือว่า วันดีคืนดีก็มีคนถามว่าอาจารย์สนใจจะประเมินโครงการใหม่ บอกว่าสนใจ มันเป็นการ

พัฒนาชุมชน ก็ดีเราจำเก่งจำทฤษฎีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา พอไปนั่งดูที่ทำงานกับชุมชน เราก็เห็นว่าเขาปฏิบัติ
ว่าเป็นระบบบ้างไม่เป็นระบบบ้าง มีทักษะ มีการแก้ปัญหา แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าสิ่งที่แก้ไปแล้วมันเกิดจากการใช้
แนวคิดอะไร แต่พอเราเริ่มเรียนรู้ทฤษฎีมากขึ้น ก็ไปช่วยเขาได้ว่าที่เขาทำในเชิงความรู้วิชาการมันมีอย่างนี้ เป็นการมี
ส่วนร่วมซึ่งเป็นเรื่องที่เขาทำอยู่เป็นการที่เราเพิ่มเติม แต่เราขาดประสบการณ์ เราเป็นนักอ่าน หน่วยชุมชนเป็นนัก
ปฏิบัติ เขามีทักษะเยอะมากแต่เขาไม่มีเวลานั่งตรึกตรองความรู้ประสบการณ์ของเขาว่ามันเป็นวิธีการของความรู้
เป็นกลุ่ม ๆ อย่างไร ซึ่งถ้าสะสมเป็นประสบการณ์จริงๆ มันก็สอดคล้องกับทฤษฎีที่เคยมีความคิดแล้วได้ผลดี เขาไม่ได้
ชัดเจนอย่างนั้น ลองทำไปได้บ้างไม่ได้บ้าง อันไหนได้ก็มาเป็นแนวคิด อันไหนไม่ได้ก็ทำไปเรื่อยๆ เข้าใจว่าการที่เราจะ
มีความรู้แต่ละเรื่องได้ จะอาศัยทั้งสองอย่างประกอบกัน คือทั้งตัวข้อมูลและก็ลงมือทำ เมื่อเจออะไรใหม่ก็คิดว่า
อย่างไรถึงจะแก้ปัญหานี้ได้ แต่เมื่อเขาคิดและอยู่กับปัญหาแล้วบน ๆ มันไม่ได้แก้ มันจะติดซ้ำสอง ซ้ำๆ แต่เมื่อมี
ปัญหาใหม่แล้วแก้ไขไป ทำซ้ำๆ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน จะเห็นองค์ความรู้ที่นอกเหนือจากตำราแต่มันเป็น
ประสบการณ์ มันยิ่งเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ของเราให้มากขึ้น แล้วเป็นฐานให้คิดถึงเรื่องการทำวิจัย ถ้าเราไม่มี
องค์ความรู้ที่ชัดเจนในการค้นหา มันก็กัน มันก็หนัก ที่จริงไม่ได้เริ่มจากที่จะทำวิจัยเลย แต่เริ่มจากการสนใจสักเรื่อง
แล้วชวนขยายหาความรู้มาอยู่กับมันไปเรื่อยๆ อยากให้มันดีขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเป็นกระบวนการ เห็นจุดเริ่มมองงาน
ต่อไปแล้วถ้าทำงานอย่างนี้ จะผ่านอะไรมาบ้าง ในครั้งแรกไม่ได้ตั้งเป้าจากงานวิจัย ตั้งเป้าว่าอยากจะทำงานแค่นั้น แต่
ชุมชนเขามีข้อจำกัดเรื่องการขีดเขียน ก็เลยต้องทำวิจัย เขาขอปรึกษาเกี่ยวกับงานวิจัย ตอนแรกงานวิจัยก็ต้องมี
ทฤษฎีก่อน ก็นำไปสู่การค่อยๆ ลงมือทำในสิ่งที่ไม่เคยทำก็เครียดนะ ที่เราไม่เคยทำวิจัยมาก่อน เขาขาดอย่าง เราขาด
อย่าง แต่เราต้องทำงานวิจัยให้เขาก็เริ่มเรียนรู้เรื่องโครงการของงานวิจัย น่าจะเริ่มจากอันใดอันหนึ่งแล้วค่อยๆ หาใน
สิ่งต่างกัน ชอบใจที่อาจารย์บอกว่าปฏิบัติจริงๆ ทฤษฎีไม่ได้ใช้เลย โชคดีที่ยกทฤษฎีไปเยอะเลยเห็นในสิ่งที่เขาทำ พอ
ลงมือทำเองก็ค่อยๆ สะสมประสบการณ์ ค่อยๆ ทำ

เริ่มวิจัยจากสิ่งที่สนใจแล้วสะสมองค์ความรู้มา สุดท้ายก็ทำวิจัย ไม่ใช่เรื่องยากไม่ใช่เรื่องยากเพราะมีองค์
ความรู้ มีกระบวนการ ปัญหาที่อยากจะค้นหาและดึงองค์ความรู้ที่มี มีอะไรบ้าง ก็ตามจับมัน มันก็ไม่ยาก

มีคนเคยพูดให้ฟังว่า ถ้าเราซีจรรย์านไม่เป็น ก่อนจับเป็นสิ่งที่สำคัญ กลัวล้ม ถ้าล้มก็จะไม่กล้า เมื่อใดที่เราทรง
ตัวได้ รับภาวะอารมณ์ตรงนั้นได้ มันนิ่งทันที ทำอย่างไรก็จะไม่ล้มแล้ว ก่อนทำก็จะมีอาการกลัว ลงมือทำก็ยังกลัว
เพราะไม่รู้ว่าจะอะไรคือระบบของการค้นหา การจัดข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แต่พอผ่านมันไปได้ ได้ผ่านมันไปได้ การที่
เราสามารถพุงจรรย์านได้ เรารู้การประคองจรรย์าน การวิจัยมันต้องลงมือ มันต้องตัดสินใจ ลงมือทำเถอะเพราะการ
วิจัยนี้เป็นตัวฝึกให้เราคิดอย่างเป็นระบบมากๆ เลย ทำให้เราคิดเป็นระบบ แต่ถ้าเรากลัวเมื่อไรก็เหมือนจรรย์านต้อง
ประคองไปเรื่อยๆ ก็มีข้อเสนอว่า ลองหาเรื่องที่สนใจสักเรื่อง แล้วเรามีความรู้พอสมควร แล้วก็อยากตอบโจทย์ปัญหา
ว่าความรู้เรามีมากพอไหม ถ้าไม่ทำก็เหมือนกับประคองจรรย์าน หมดเวลาก็ทรงตัวไม่ได้สักที

อาจารย์ฤทธิชัย เตชะมัทธนันท์ กล่าวสรุปว่า ในสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ งานวิชาการต้องมี Data Information สิ่งเรานั้น ไม่ได้มาจากเรา อาจมีประสบการณ์ แต่ไม่เต็มร้อย ต้องดูของคนอื่น ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในทางวิชาการเรียก เป็นเรื่องของจริยธรรมทางวิชาการ การเขียนอ้างอิง บรรณานุกรม มีการเปลี่ยนมาเรื่อยๆ ต้องดูตามหน่วยงานนั้นๆ เช่น APA, MLA ชิคาโก แวนดูเวอร์ (ทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ) APA, MLA ชิคาโก เป็นทางสายสังคมศาสตร์ แล้วแต่ว่าจะใช้ทางไหน ในเมืองไทยส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีเหล่านี้มาปรับใช้ให้เข้ากับสังคมไทย มาตรฐานจะต่างกันไป คนไทยเริ่มจากไม่เป็นมาตรฐาน มาตรฐานของไทยเอามาจากต่างประเทศ การเขียนงานภาษาไทยต้องคุ้นเคย เมื่อเขียนภาษาต่างประเทศก็ต้องปรับให้ตามของต่างประเทศ ต้องถามว่าใครอ่าน ต้องปรับ

อ.ฤทธิชัย ยกตัวอย่างงานที่อ้างอิงผิด หรือไม่อ้างอิง และบรรยายประกอบตัวอย่างที่ยกมานั้น

อ.ฤทธิชัย กล่าวทิ้งท้ายว่าในการจะเขียนอ้างอิงต้องศึกษาจากคู่มือการเขียนอ้างอิงของแต่ละสถาบันเป็นสำคัญ

อาจารย์ปาริชาติ รัตนรักษ์ (พิธีกร) กล่าวสรุปว่า ความรู้จากการอ่านตำรา เอกสาร ต้องระมัดระวังเรื่องจรรยาบรรณ เรื่องการอ้างอิงให้ถูกต้อง
